

Karolina Dziubata-Smykowska

karolina.dziubata@amu.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0157-1502>

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa

Instytut Antropologii i Etnologii

Zuzanna Majerowicz

zuzanna.majerowicz@amu.edu.pl

<https://orcid.org/0009-0005-5154-9938>

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych

*„Szanowna Pani Wizytator...”
Zbiory Mirosławy Bobrowskiej
w archiwum Instytutu Antropologii
i Etnologii Uniwersytetu
im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu*

*“Dear Madam...”. The collections of Mirosława Bobrowska
in the archives of the Institute of Anthropology and Ethnology
at Adam Mickiewicz University in Poznań*

Wprowadzenie

W 2018 r. Przemysław Bobrowski, pracownik Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, przekazał Instytutowi Antropologii i Etnologii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zbiór materiałów pozostałych po zmarłej rok wcześniej pedagożce, animatorce kultury, folklorystce i etnochoreolożce Mirosławie Bobrowskiej. Bogaty zespół dokumentów zabezpieczono w magazynie działającego

w ramach jednostki archiwum¹. Jeszcze tego samego roku wstępnego podziału materiałów dokonała nieformalna komisja składająca się z pracowniczek i studentek Instytutu, które usystematyzowały zbiór i przygotowały go do docelowej inwentaryzacji archiwalnej, którą przeprowadziłyśmy kilka lat później. Artykuł stanowi omówienie zawartości przejętego przez Instytut zbioru oraz przyczynek do biografii poznańskiej etnochoreolożki. Jego celem jest uzupełnienie istniejących tekstów biograficznych o niepublikowane, zawodowe i prywatne materiały archiwalne oraz zarysowanie barwnego, osobistego obrazu M. Bobrowskiej.

Mirosława Teresa Bobrowska urodziła się 24 stycznia 1932 r. jako pierwsza z szóstki dzieci nauczycieli Stanisława i Heleny Deptułów (Brzezińska, Kulka 2019: 6). Rodzinny dom małżeństwa znajdował się w Ostrówku – przysiółku wsi Zatory położonej na Kurpiach Białych, niedaleko Pułtuska w województwie mazowieckim, 60 km na północ od Warszawy. W wieku 6 lat M. Bobrowska zaczęła edukację w oddalonej od domu o 30 km szkole podstawowej w dzisiejszym Nowym Lubielu. Z niewielu dostępnych materiałów biograficznych (Laboga, Orlik 1967: 100–102; Brzezińska, Kulka 2019: 6–8) dowiadujemy się, że podczas II wojny światowej uczęszczała do tajnej szkoły prowadzonej przez swoich rodziców, których władze okupacyjne prześladowały za działalność edukacyjną. W 1944 r. dom Deptułów został zniszczony, a rodzina zmuszona do ucieczki. Nauczyciele wraz z dziećmi przenieśli się wtedy do Wielkopolski, w okolice Gniezna. Zamieszkali w Trzemesznie, gdzie M. Bobrowska rozpoczęła naukę w Państwowym Liceum i Gimnazjum im. Michała Kosmowskiego. Kontynuowała edukację w Państwowym Liceum Spółdzielczym, a po zdanej w 1951 r. maturze, w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, dzisiejszym Uniwersytecie Ekonomicznym. Ukończyła studia ekonomiczne ze specjalizacją pedagogiczną, Studium Folklorystyczne o specjalizacji tańca ludowego, kurs reżyserski i wyższy kurs teatralno-pedagogiczny dla nauczycieli.

Tematyką folklorystyczną i pracą etnochoreologiczną Mirosława Deptulanka zainteresowała się będąc jeszcze studentką. Pracując w Technikum Przemysłu Odzieżowego Ministerstwa Przemysłu Lekkiego w Poznaniu jako kierowniczka świetlicy i zajęć pozalekcyjnych, prowadziła zespół folklorystyczny. Kwalifikacje do pracy kulturalno-oświatowej z młodzieżą uzyskała w wyniku ukończenia cyklicznych kursów organizowanych przez Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego, funkcjonujący w latach

¹ Powstałe w 1972 r. przy Katedrze Etnografii archiwum etnograficzne zawiera m.in. dokumentację fotograficzną budownictwa wiejskiego Wielkopolski, materiały audiowizualne z Etnologicznej Wyprawy Azjatyckiej „EWA-76”, przedwojenną kolekcję etnograficznych filmów niemieckich z lat 30. XX w. i zapisy wywiadów etnograficznych z badań terenowych pracowników (Kabat 2014). Część archiwaliów została zdigitalizowana i umieszczona w Cyfrowym Archiwum im. Józefa Burszty (Stanisz 2019). W kontekście biograficznym archiwum jest w posiadaniu spuścizny po etnologu Lucjanie Turkowskim. Przyjęta podczas archiwizacji jego zbioru metoda inwentaryzacji stanowiła dla autorek wzór dla opracowania spuścizny po M. Bobrowskiej.

1949–1956. Rozwijając swoje kompetencje została instruktorką w Ośrodku Metodycznym działającym przy poznańskim Kuratorium Oświaty, członkinią badań nad folklorem tanecznym Wielkopolski, reżyserką spektakli i współautorką publikacji z zakresu folkloru taneczno-muzycznego, a także nauczycielką tańca ludowego w Szkole Baletowej w Poznaniu. Współpracowała z kluczowymi postaciami polskiego środowiska etnograficznego, m.in. Józefem Bursztą, Eugeniuszem Frankowskim, Romanem Reinfussem, Jadwigą i Marianem Sobieskimi oraz jednostkami władzy lokalnej, instytucjami kultury i stowarzyszeniami regionalnymi (Brzezińska, Kulka 2019: 7).

Do ważniejszych osiągnięć M. Bobrowskiej należało członkostwo w komisjach eksperckich, m.in. Centralnej Poradni Amatorskiego Ruchu Artystycznego (CPARA), Centralnego Ośrodka Metodyki Upowszechniania Kultury (COMUK), Komisji Ekspertów ds. folkloru przy Ministerstwie Kultury i Sztuki, działającej w ramach UNESCO, Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Folklorystycznych, Festiwalu i Sztuki Ludowej (CIOFF) [Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels], Kapituły Nagrody im. Oskara Kolberga, w kadrze kształcącej instruktorów zespołów folklorystycznych i jury licznych krajowych i międzynarodowych festiwalu, konkursów i przeglądów. Współpracowała także z Wojewódzką Biblioteką Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, która w 2003 r. zgłosiła jej kandydaturę do Nagrody Marszałka Województwa Wielkopolskiego za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony dóbr kultury. Była autorką licznych programów artystycznych i scenariuszy wydarzeń folklorystycznych, reżyserką spektakli oraz autorką lub współautorką programów radiowych i telewizyjnych dotyczących folkloru tradycyjnego. Za swoją działalność była wielokrotnie nagrodzona i odznaczona, w tym Nagrodą im. Oskara Kolberga w 1990 r. i medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” w 2013 r. (Laboga, Orlik 1967: 102; Śliwa 2004: 12; Brzezińska, Kulka 2019: 7–8).

Mirosława Bobrowska zmarła w 2017 r. Jej nagrobek znajduje się na cmentarzu parafialnym w Puszczykowie.

Przebieg archiwizacji i zawartość spuścizny

Praca nad dorobkiem etnochoreografki polegała początkowo na roboczym uporządkowaniu i przekrojowym opisie, mającym ułatwić docelową inwentaryzację, do której przystąpiliśmy w marcu 2024 r. Nasz plan zakładał po pierwsze: analizę zawartości zbioru; po drugie: usunięcie zidentyfikowanych podczas prac początkowych (nie wnoszących do archiwum żadnych informacji), wielokrotnych kserokopii lub pustych kartek; po trzecie: nadanie dokumentom struktury podobnej do materiałów po L. Turkowskim; po czwarte: opracowanie spisu tematycznego i jego publikacja w Cyfrowym Archiwum im. Józefa Burszty. Spotykaliśmy się kilka razy w miesiącu celem wspólnego

przeglądania i segregowania zbiorów. Pierwszym efektem naszej współpracy był podział spuścizny na 15 podzbiorów (kolejność według liczby pozycji²):

1. Korespondencja;
2. Ulotki i foldery;
3. Scenariusze;
4. Protokoły i oceny festiwalowe;
5. Maszynopisy i rękopisy;
6. Regiony (podzbiór obejmuje zbiory nut, pieśni, opisów tańców oraz choreografii, a także materiały terenowe, opracowania źródłowe, notatki z kursów doszkalających i dokumentację przygotowaną na potrzeby działalności artystycznej i jurorskiej M. Bobrowskiej)³;
7. Płyty CD i DVD;
8. Materiały wizualne;
9. Kasety magnetofonowe;
10. Prowadzone kursy i zajęcia;
11. Materiały osobiste;
12. Notatki;
13. Stowarzyszenia;
14. Kasety VHS;
15. Inne.

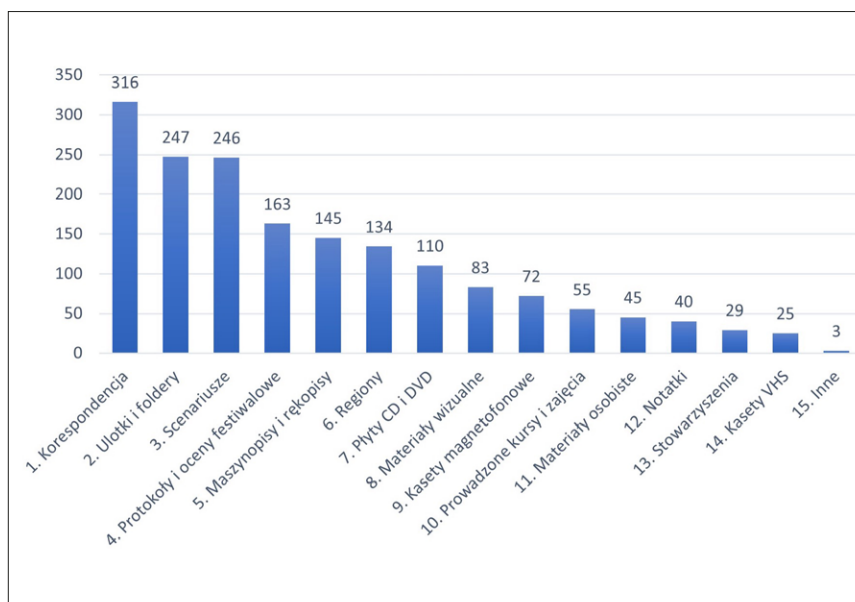
Po uzyskaniu względnego porządku przystąpiliśmy do analizy i opisu poszczególnych podzbiorów, dokonując jeszcze korekt w strukturze i miejscu określonych dokumentów w danym folderze. Podsumowując, zbiór określony w archiwum jako „spuścizna po Mirosławie Bobrowskiej” stanowi 15 podzbiorów obejmujących 1 713 pozycji (Il. 1, Il. 2). Archiwalia mają charakter zarówno tekstowy, jak i audiowizualny.

W podzbiorze „Regiony” M. Bobrowska szczególną uwagę poświęciła Wielkopolsce. Zbierała informacje na temat każdego subregionu „na własną rękę” w terenie lub korzystała ze źródeł zastanych (zbioru Oskara Kolberga, publikacji J. i M. Sobieskich). Większą grupą dokumentów stanowi 5 teczek dotyczących opisów choreograficznych oraz przyśpiewek bamberskich i poznańskich. Materiały zostały zgromadzone przez M. Bobrowską i Piotra Kulkę⁴ w celu utworzenia układu tanecznego z obecnego repertuaru Zespołu Folklorystycznego „Wielkopolskie”. Informacje dotyczące innych

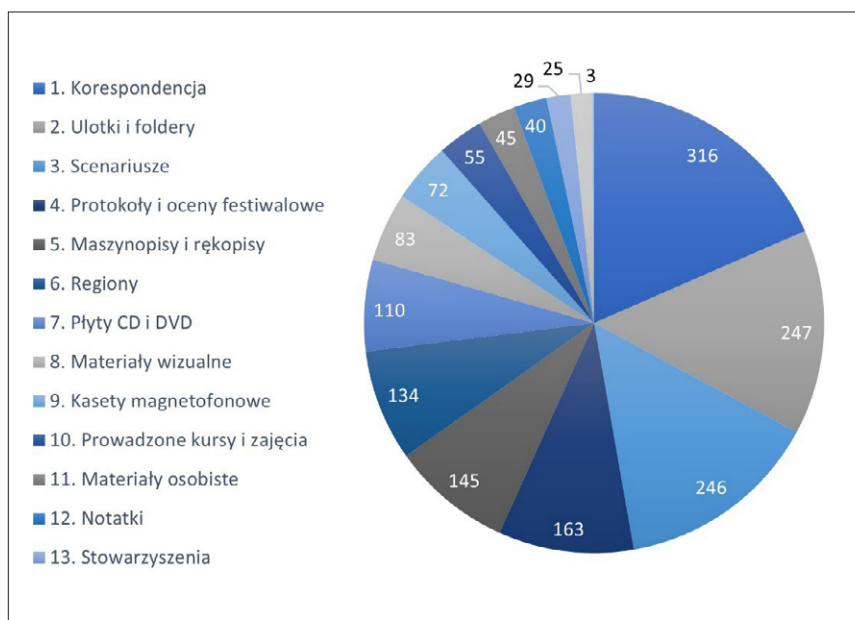
² Liczba pozycji nie odzwierciedla fizycznej wielkości podzbioru. W wielu przypadkach termin „pozycja” określa nie pojedyncze archiwalia, lecz zwartą grupę dokumentów odnoszących się do ściśle określonego tematu.

³ W pracy archiwalnej pomocne były wiedza z zakresu folkloru muzycznego i tanecznego oraz doświadczenie Z. Majerowicz zdobyte wskutek przynależności do zespołów ludowych, dzięki któremu mogła rozróżnić warianty tańców lub pieśni i uporządkować je do odpowiednich regionów.

⁴ Wielkopolski regionalista, animator kultury, choreograf, pedagog i manager kultury, kierownik Zespołu Folklorystycznego „Wielkopolskie”.

II. 1. Wykres przedstawiający liczbę pozycji w podzbiorach spuścizny M. Bobrowskiej.
Opracowanie K. Dziubata-Smykowska, Z. Majerowicz.

II. 2. Wykres przedstawiający udział poszczególnych podzbiorów spuścizny M. Bobrowskiej.
Opracowanie K. Dziubata-Smykowska, Z. Majerowicz.

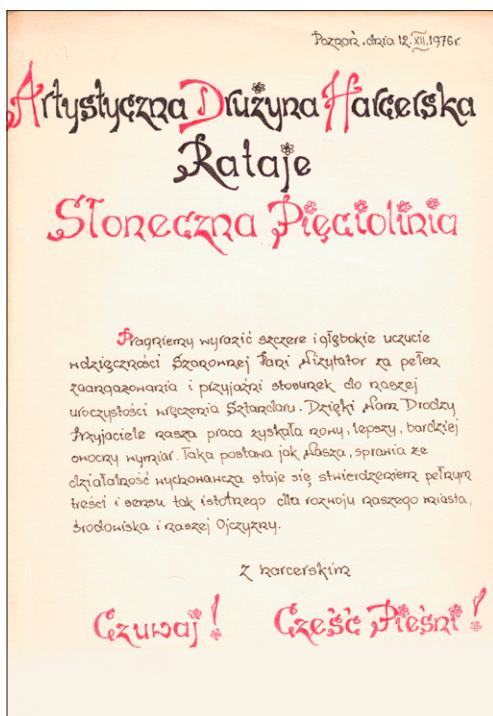
regionów Polski są bardzo ograniczone⁵. Pozostawione z kursów doszkalających notatki, zawierające opisy kroków tanecznych oraz przyśpiewek z innych części kraju, świadczą jednak o podnoszeniu jej kwalifikacji, wymaganych przy pełnieniu funkcji jurorki na festiwalach ogólnopolskich⁶.

M. Bobrowska udzielała się w Związku Harcerstwa Polskiego, czego dowodem były zaproszenia na kilka edycji Harcerskiego Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej w Kielcach (na które przygotowywała swoje scenariusze), udział w Harcerskim Sejmiku Kultury w Poznaniu oraz trzymane w segregatorach śpiewniki harcerskie. Pozytywne związki M. Bobrowskiej z drużynami harcerskimi potwierdza, znajdujące się w jej materiałach osobistych, ręcznie wykonane podziękowanie od poznańskiej Artystycznej Drużyny Harcerskiej Rataje „Słoneczna Pięciolinia” z 1976 r. (Il. 3).

Jednym z obszerniejszych podzbiorów spuścizny są „Ulotki i foldery”, w skład których wchodzi różnorodne materiały promocyjno-informacyjne, takie jak broszury, gazety i informatory związane z wydarzeniami, w których uczestniczyła M. Bobrowska. Część tych materiałów

zawiera osobiste notatki regionalistki. W podzbiorze można znaleźć również informatory dotyczące zespołów folklorystycznych z Polski oraz z zagranicy.

M. Bobrowska wielokrotnie była członkinią jury lokalnych, regionalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych konkursów, przeglądów i festiwali folklorystycznych. Imponującą część jej spuścizny stanowi dokumentacja prac związanych z oceną

Il. 3. Podziękowanie dla M. Bobrowskiej, pełniącej funkcję wizytatora metodyka, od Artystycznej Drużyny Harcerskiej „Słoneczna Pięciolinia”, działającej w latach 70. XX w. na poznańskich Ratajach (AIAiEUAM MO 1).

⁵ W zbiorze znalazły się również materiały dotyczące folkloru tanecznego z zagranicy, m.in. z Meksyku, Bułgarii, Węgier i północnych Niemiec.

⁶ Notatki dotyczące innych regionów Polski zawierają zapisy kroków tanecznych, figur oraz przyśpiewek. Opisane regiony to Kurpie, Sieradzkie, Podlasie, Kujawy, Górny Śląsk i Rzeszowszczyzna.

uczestników zróżnicowanych wydarzeń. W podzbiorze „Protokoły i oceny festiwalowe” znajdują się posegregowane i ułożone chronologicznie grupy materiałów tekstowych związanych z poszczególnymi imprezami i spotkaniami. Niektóre dokumenty są odręcznymi notatkami M. Bobrowskiej, pozostałe – drukowanymi protokołami jej współautorstwa, uzupełnionymi o programy i regulaminy ocenianych wydarzeń. Poza ocenianiem występów zespołów tanecznych, kapel i śpiewaków, M. Bobrowska opiniowała poszczególne grupy folklorystyczne w celu ich rekomendacji do CIOFF.

Obszerny podzbiór maszynopisów i rękopisów obejmuje 3 rodzaje archiwaliów: 1) niepublikowane kompletne teksty, opatrzone tytułami, imionami oraz nazwiskami⁷, 2) opublikowane teksty drukowane (w formie ekspertyz, artykułów lub monografii), 3) wydane w formie książkowej biblioteczki repertuarowe lub sprawozdania. Podzbiór obejmuje także bibliografię prac M. Bobrowskiej. Do najwcześniej napisanych przez nią tekstów należą m.in. rozdział w publikacji zbiorowej o pracy pozalekcyjnej w szkołach zawodowych (Deptulanka 1954) i niepublikowany maszynopis *Kilka słów o konieczności współpracy domu ze szkołą* (nieopatrzone datą, lecz nazwiskiem paniieńskim, stąd założenie o jego wczesnym pochodzeniu). W pierwszej dekadzie XXI w. najważniejszym opublikowanym dziełem była współautorska monografia na temat wielkopolskiego folkloru muzycznego (Bobrowska, Budzik 2007).

Część przekazanych materiałów stanowiła dokumentacja pracy dydaktycznej oraz szkoleniowej M. Bobrowskiej. W podzbiorze „Prowadzone kursy i zajęcia” zamieszczono m.in. programy kursów kwalifikacyjnych dla instruktorów zespołów tanecznych, plany pracy i zajęć pozalekcyjnych w Technikum Odzieżowym w Poznaniu, wytyczne do pracy i przepisy prawne dotyczące wizytatorów metodyków, teksty o tematyce pedagogicznej, harmonogramy zadań, listy obecności, sprawozdania oraz dzienniki zajęć. Zdecydowana większość dotyczy kursów choreograficznych, których M. Bobrowska była kierowniczką i ekspertką⁸.

Regionalistka była autorką kilkunastu scenariuszy widowisk folklorystycznych o tematyce patriotycznej, edukacyjnej i ludowej, realizowanych na różnorodnych uroczystościach lokalnych i krajowych. W podzbiorze „Scenariusze” umieszczono notatki, teksty piosenek, wiersze i materiały pomocnicze, z których korzystała przy tworzeniu opracowań. Do scenariuszy często dołączone były plany układu sceny oraz wytyczne dedykowane dla osób odpowiedzialnych za oświetlenie, co podkreślało profesjonalne podejście M. Bobrowskiej do pracy.

Najciekawszym podzbiorem spuścizny etnochoreografki wydaje się być „Korespondencja”, którą podzieliłyśmy na tę o charakterze zawodowym oraz prywatnym.

⁷ Teksty w zbiorze są zarówno autorstwa M. Bobrowskiej, jak i osób, z którymi współpracowała.

⁸ Poza nimi współorganizowała także cykl seminariów folklorystycznych pt. „Folklor a scena”, które odbywały się w latach 2000–2010 w różnych miejscowościach w Wielkopolsce.

Pierwsza obejmuje listy od kierowników zespołów folklorystycznych, zawiadomienia, prośby, gratulacje, ale także zaproszenia na koncerty i festiwale oraz propozycje współpracy w komisjach, jury i w stowarzyszeniach (np. w CIOFF). Regionalistka otrzymywała również liczne propozycje współpracy w ramach projektów wydawniczych, a także zaproszenia na różnorodne wydarzenia kulturalne i artystyczne. W archiwum znalazły się także wymieniane z rodziną i przyjaciółmi listy o charakterze prywatnym, w tym zawiadomienia o ślubach, pocztówki z wakacji, a także wiadomości kierowane do męża – profesora Politechniki Poznańskiej, Dobiesława Bobrowskiego.

Wśród materiałów osobistych M. Bobrowskiej, szczególne miejsce zajmujeteczka z pamiątkami rodzinnymi, zawierająca m.in. rysunki i laurki od jej dzieci i wnuków, wzór kartki z podziękowaniami za kondolencje po śmierci córki Lubomiry⁹, listy zakupów i obowiązków domowych oraz wycinki z gazet z artykułami dotyczącymi działalności pedagogicznej i folklorystycznej (AIAiEUAM MO 8). W podzbiorze tym znalazły się także 2 zaświadczenia uprawniające Bobrowską do prowadzenia szkoleń i konsultacji w zakresie tańca ludowego i dokumenty potwierdzające jej kwalifikacje, w tym wniosek, opinia i spisany w formie pierwszoosobowej życiorys. Dowiadujemy się z niego o rodzimym nazwisku matki M. Bobrowskiej (Helena Machnik), pracy młodej Mirosławy w gospodarstwie rolnym i przy budowie dróg podczas niemieckiej okupacji, a także o doksztalcaniu się poprzez dobrowolne uczestnictwo w wykładach, ćwiczeniach i badaniach prowadzonych przez pracowników Katedry Etnografii UAM, kierowanej wtedy przez Eugeniusza Frankowskiego. Życiorys obejmuje także szczegółowy przebieg pracy zawodowej od roku 1951 do 1966 oraz udział w pracach społecznych w zakresie popularyzacji kultury ludowej Wielkopolski.

Osobiste materiały etnochoreografki obejmują też uporządkowane jeszcze przez nią samą dokumenty związane z pracą zawodową, w tym zwarte grupy pism dotyczących zatrudnienia (np. w Szkole Baletowej i Szkole Rzemiosł Budowlanych w Poznaniu), udziału w komisjach i radach eksperckich, wynagrodzenia i awansów w podziale na lata szkolne od roku 1953 do 1977. Podzbiór zawiera szereg opinii na temat M. Bobrowskiej, których potrzebowała w związku z zatrudnieniem lub powołaniem do zespołów eksperckich.

W 3 podzbiorach audiowizualnych znalazły się kasety magnetofonowe i VHS oraz płyty CD i DVD. Nie wiadomo dokładnie, w jaki sposób trafiły do M. Bobrowskiej. Założyć można, że były przekazywane przez współpracujące z nią zespoły folklorystyczne, np. do analizy ich działalności pod kątem rekomendacji do CIOFF. Część z nich mogła otrzymywać analogicznie do współcześnie funkcjonujących „pakietów” wręczanych uczestnikom konferencji naukowych. Wśród płyt znajdują się nagrania z większości

⁹ Lubomira Bobrowska (1960–1990) była absolwentką filologii i etnografii, którą ukończyła w Katedrze Etnografii UAM w roku 1987. Obroniła pracę magisterską napisaną pod kierunkiem J. Burszty *Współczesne postawy apokaliptyczne w Polsce* (Buchowski 1990).

regionów Polski, pośród kaset zaś są nagrania polskich i zagranicznych zespołów pieśni i tańca. Część z nich nie została rozpakowana z folii, zachowały się więc w stanie fabrycznej nowości. Kilka kaset stanowią także nagrania z terenu z opisem wykonanym przez Bobrowską. Najmniejszy zbiór audiowizualny stanowią kasety VHS. Należą do niego filmy prezentujące widowiska obrzędowe, rekonstrukcje tańców tradycyjnych i festiwale folklorystyczne, w tym zapis dwóch dni Biesiady Folkloru Ziemi Kaliskiej¹⁰ z 2004 r.

II. 4. M. Bobrowska na scenie (z albumu pt. *Pokłosie Koncertu Galowego i wycieczki maj 72*, AIAIEUAM P 20).

10 Od 2022 r. Biesiada Folkloru Ziemi Kaliskiej znajduje się w Krajowym rejestrze dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzonym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa zgodnie z zaleceniami Konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Kolejny podzbiór zawiera materiały wizualne, które M. Bobrowska otrzymywała od współpracujących z nią zespołów i znajomych. Należą do niego także pamiątki z licznych festiwali, w których uczestniczyła regionalistka, a także fotografie, w tym zdjęcia M. Bobrowskiej, jej uczniów i zespołów.

Jako słuchaczka wykładów i seminariów M. Bobrowska zapisywała zdobywaną wiedzę w notatnikach, które zachowały się w przekazanych materiałach. Podzbiór określony zbiorczo jako „Notatki” obejmuje 38 ręcznie zapisanych w części lub całości zeszytów, w tym notatnik z wykładów ze Studium Choreograficznego w 1964 r. (AIAiEUAM N 1), wykładów w ramach trzytygodniowego kursu w Jarosławiu w 1954 r. (AIAiEUAM N 2) czy wykładów prof. Roderyka Lange wygłaszanych w latach 80. XX w. (AIAiEUAM N 8, AIAiEUAM N 9). W podzbiorze tym znajdują się także notatki do wykładów M. Bobrowskiej, w tym we współpracy z Bogusławem Linette, na temat Wielkopolski Zachodniej (AIAiEUAM N 11) czy do audycji radiowych z lat 50. XX w. (AIAiEUAM N 26). Poza notatnikami podzbiór zawiera także 2 segregatory z fiskalami bibliograficznymi, bibliografią tematyczną i luźnymi notatkami z folklorystyki.

Jeden z mniejszych podzbiorów spuścizny tworzy dokumentacja związana z przynależnością M. Bobrowskiej do różnego rodzaju stowarzyszeń zorientowanych na sztukę ludową, folklor tradycyjny, muzykę i taniec regionalny. W 29 teczkach i kopertach znajdują się materiały dotyczące Centrum Animacji Kultury, CIOFF i Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Do najmniejszego zestawu materiałów, oględnie nazwanego „Inne”, trafiły dokumenty, które nie pasowały do jasno określonych tematycznie pozostałych podzbiorów. Niewielką grupę stanowią wycinki z gazet i całe gazety, a także luźne notatki prywatne, zawierające m.in. rozkłady jazdy komunikacji zbiorowej lub listy zakupów.

O czym mówi (i nie mówi) archiwum?

Podczas porządkowania i analizowania zawartości spuścizny M. Bobrowskiej próbowaliśmy odpowiedzieć sobie na szereg pytań. Oprócz kwestii podstawowych, takich jak zakres działalności M. Bobrowskiej czy liczba oraz charakter przekazanych dokumentów, szukaliśmy informacji na temat łączących ją relacji z otoczeniem społecznym. Jak wypowiadali się o niej współpracownicy lub osoby, dla których była mentorką? Jak była postrzegana przez społeczności lokalne i zespoły folklorystyczne, które oceniała? Co wniosła do folklorystyki, etnografii i etnologii?

1. Podejście do pracy i folkloru

Charakterystycznym elementem pracy M. Bobrowskiej było podejście etapowe: najpierw sporządzała notatki w formie brudnopisu, które następnie redagowała i przekazywała do przepisania. Często w jej zapiskach pojawiały się adnotacje,

np. „do przepisania”, „sprawdzić” czy „wyjaśnić”, co wskazuje na jej uporządkowane i metodyczne podejście do pracy. W podzbiorze „Materiały osobiste” (AIAiEUAM MO 42) znajdują się także 2 starannie prowadzone dzienniki wizytatora metodyka z lat 1975/76. W ręcznie przerobionych zeszytach zapisywała daty wizyt, nazwy odwiedzanych placówek, cel i formę pobytu, nazwiska oraz stanowiska osób wizytowanych, zalecenia, dodatkowe uwagi oraz komentarze dotyczące realizacji zaleceń. Drugi dziennik zawierał szczegółowy opis wizytacji, uwzględniający miejsce, czas oraz notatki z wizyt.

Choć M. Bobrowska nie posiadała formalnego wykształcenia etnograficznego, uczęszczała na wykłady jako wolna słuchaczka i brała udział w badaniach terenowych prowadzonych przez pracowników poznańskiej Katedry Etnografii. Była z tą jednostką związana nie tylko współpracą zawodową, lecz także poprzez studiowanie etnografii przez córkę Lubomirę. Być może to właśnie niezwiązane z dyscypliną wykształcenie M. Bobrowskiej tłumaczyłoby bardzo osobisty i emocjonalny jej stosunek do tematyki, którą zajmowała się w pracy zawodowej.

Pewne jest, że M. Bobrowska miała wiele pomysłów na popularyzację folkloru wielkopolskiego. Jednym z nich był projekt Mapy Folkloru Wielkopolski, obejmujący takie regiony, jak Szamotuły, Biskupizna i Ziemia Leszczyńska. Wśród materiałów znalazłyśmy również 10-stronicową notatkę pt. „Film o folklorze”, stanowiącą wstępny szkic scenariusza. Niestety, brak dostępu do bardziej szczegółowych informacji uniemożliwia dokładniejsze poznanie założeń tego projektu.

Etnochoreografka wykazywała bardzo emocjonalny stosunek do folkloru i kultury ludowej, co można dostrzec w jej wypowiedziach skierowanych do Prezesa Fundacji CEPELiA. W liście z 2013 r. pisała:

Problem to wielkiej wagi społecznej zwłaszcza wobec aktualnych sytuacji atakowania w tak zaborczy sposób (również przez środki masowego przekazu odbiorców, a szczególnie młode pokolenie) hasłami i problemami pop kultury w treściach lekceważących i niszczących wartości tradycyjnej kultury jako dziedzictwa narodowego i światowego (...). Niestety dziś po przemianach i reorganizacjach, załamał się zorganizowany system opieki, pomocy i doskonalenia kadry instruktorskiej, osłabiły się możliwości oddziaływania żywotnych źródeł jakim było starsze pokolenie (niestety odchodzące), stąd alarm i troska UNESCO nad ochroną naszego dziedzictwa (AIAiEUAM MO 38).

Wypowiedź regionalistki odzwierciedla silne emocje związane z transformacjami w zakresie organizacji kultury tradycyjnej. Stwierdziła, że popkultura w „zaborczy sposób” oddziałuje na najmłodsze pokolenie, co stanowi wyzwanie dla międzypokoleniowego przekazywania tradycji, i apelowała o konieczność wzmocnienia systemów wsparcia na rzecz ochrony i rozwoju kultury tradycyjnej, jako kluczowego elementu dziedzictwa narodowego. Wiązała w tym zakresie wielkie nadzieje z ratyfikowaną w 2011 r.

w Polsce konwencją UNESCO w sprawie niematerialnego dziedzictwa kulturowego, która chroniłaby zanikające już przejawy folkloru tradycyjnego.

Wypowiedź w podobnym duchu została skierowana do zespołu przygotowującego książkę *Kultura ludowa. Teorie, praktyki, polityki* (Fatyga, Michalski 2014). W odpowiedzi na pytanie w sondzie dotyczącej współczesnych problemów kultury ludowej, M. Bobrowska już na wstępie przeprosiła za swój „zbyt emocjonalny stosunek na postawione pytania” (AIAiEUAM MO 43). Wymieniła także przyczyny, z powodu których odnosi się w tak osobisty sposób – przedstawiła swoje wykształcenie i zdobyte doświadczenie pracując m.in. w ramach ogólnopolskiej akcji badań nad folklorem i sztuką ludową pod kierownictwem J. i M. Sobieskich; współpracowała, jak wymieniła, z osobami z tzw. „szkół” poznańskiej, krakowskiej i warszawskiej oraz z instytucjami i wojewódzkimi domami kultury w całej Polsce. Przyznaje, że:

Wiele też wniosły w moje doświadczenie i poszerzenie wiedzy, dotyczącej sytuacji związanych z kulturą ludową, a w szczególności folkloru in crudo i jego adaptacjach scenicznych w ruchu amatorskim, praca w zespołach jurorskich w różnych regionach kraju (AIAiEUAM MO 43).

Przedstawione doświadczenie miało utwierdzić autorów książki, że M. Bobrowska jest kompetentną osobą do wypowiedziania się na temat postawionych pytań. Możliwe, że etnochoreolożka, korzystając z okazji, chciała udokumentować przebieg swojej kariery zawodowej i przekazać tę wiedzę kolejnym pokoleniom.

Ciekawą grupą dokumentów jestteczka podpisana przez M. Bobrowską jako „Absolwenci klasy 1961 r. Zespół Szkół Odzieżowych. Inne materiały”. Znajdują się w niej sprawy wychowawcze klasy IVt, wspomnienie Bożeny Wojciechowskiej-Jurasz, adresy uczniów, ulotka na 50-lecie Technikum i Zasadniczej Szkoły Odzieżowej im. Władysława Reymonta w Poznaniu, program popisów z 1963 r., album z koncertu galowego i wycieczki z maja 1972 r. oraz katalog z okazji 75-lecia Technikum. We wspomnieniu uczninicy czytamy, że:

Naszą wychowawczynią, jedyną przez cztery lata była Mirosława Deptulanka (...) w skrócie „Depta” (...) hasło „uwaga Depta” było dla nas mrozącym krew w żyłach. (...) bałyśmy się jej bardzo. Może nie ona, ale system surowej dyscypliny w szkołach był winien, że widok nauczyciela wywoływał ten strach. (...) Nie brałyśmy udziału w życiu szkolnym, ani pozaszkolnym. Nie uczestniczyłyśmy w kółkach zainteresowań, chociaż nie, wyjątkiem była [X], która była członkiem szkolnego zespołu tanecznego prowadzonego przez Deptulankę. Z tego też powodu [X] miała u niej „przody”. (...) [Deptulanka] miała swój styl i klasę. Klasę w stylu bycia i ubierania się ale też nas. (...) Rogata to była klasa i Deptulanka miała nie raz ciężki orzech do zgryzienia. (...)nie raz miała do nas żal, że nie przychodziliśmy do niej ze swoimi problemami. (...) Nie ufaliśmy nikomu w szkole

a Deptulanka nas nie głaskała. (...) oprócz wychowawstwa w pierwszej klasie miała z nami geografię (AIAiEUAM P 20).

Bogaty w osobiste doświadczenia i emocje uczeniicy fragment wspomnienia rzuca nieco inne światło na M. Bobrowską. Widzimy ją nie tylko jako ekspertkę folkloru scenicznego, lecz także nauczycielkę i wychowawczynię, której zadaniem była opieka nad młodzieżą. We wspomnieniu dostrzec też można, jak duże znaczenie miały dla niej zajęcia pozalekcyjne i zespół taneczny, które przekładało się na jej stosunki z uczniami.

Z korespondencji służbowej znajdującej się w osobistej dokumentacji z roku 1972 dowiadujemy się, że M. Bobrowska uległa kilku wypadkom, które utrudniały jej pracę w szkole (AIAiEUAM MO 17). Kontuzja lewego stawu kolanowego pogorszyła stan zdrowia nauczycielki na tyle, że stał się on przyczyną kolejnego nieszczęśliwego zdarzenia, o którym jednak brak szczegółowych informacji. W tym samym dokumencie etnocho-reografka odpowiada na zarzuty przełożonego w zakresie braków w dokumentacji, spóźniania się, wpływu prowadzenia zajęć pozalekcyjnych na organizację procesu dydaktycznego i aktywności działania. Przyznaje, że choć doświadcza trudności w pogodzeniu wszystkich obowiązków służbowych oraz jednoczesnej pracy społecznej, to nie wynikają one z lekceważącego podejścia do pracy, lecz niewłaściwego sposobu zarządzania dyrekcji placówki. Można się tylko domyślać, że konflikt dotyczył zasadności zajęć pozalekcyjnych, dysproporcji pomiędzy czasem poświęcanym przez młodzież na przygotowania do występów i na naukę, a także polityczno-ideowy wydźwięk realizowanych wydarzeń. Nie znamy szczegółów „arkusza spostrzeżeń”, na który odpowiadała M. Bobrowska. Wiemy tylko, że złożone przez nią wyjaśnienia zostały uznane za wiarygodne przez dyrekcję, co zdaje się miało zakończyć konflikt.

Większość zawartych w zbiorze maszynopisów i rękopisów autorstwa M. Bobrowskiej nie znalazło swoich odpowiedników w formie zwanego wydawnictwa. Dysproporcja między opublikowanymi pod jej nazwiskiem tekstami a dowodami pracy w terenie może świadczyć o większym jej zaangażowaniu w praktykę i bezpośrednią współpracę z ludźmi niż w teorię i przekazywanie doświadczenia w artykule lub książce.

2. Relacje z zespołami

M. Bobrowska utrzymywała bliskie i zaangażowane kontakty ze swoimi podopiecznymi, którzy pełnili funkcje kierowników zespołów folklorystycznych. Przykładem jest zdjęcie подарowane Mirze z wizerunkiem pary w strojach rzeszowskich i napisem z tyłu: „Kochanej Pani Mirze w podziękowaniu za uśmiech i moc i matczyną opiekę w czasie naszego długiego pobytu we Francji. Wdzięczni H. i D.”. Tego rodzaju relacje wskazują na wysoki poziom zaufania oraz osobistą więź, która umożliwia efektywną współpracę. Kierownicy zespołów liczyli na jej wsparcie i wskazówki, co sugeruje, że była dla nich autorytetem i źródłem cennej wiedzy. Jej rola nie ograniczała się jedynie do

doradztwa – prawdopodobnie angażowała się także w rozwiązywanie problemów, inspirowanie działań artystycznych oraz wspieranie rozwoju zespołów.

W środowisku folklorystycznym postrzegana była jako osoba bardzo wymagająca, która surowo oceniała zespoły i zwracała uwagę nawet na najdrobniejsze szczegóły. Na początku swojej kariery sama doświadczyła krytyki, gdy jej widowisko taneczne „Baśń o wędrującej Pyzie”¹¹ zostało odrzucone. W liście od Centralnej Poradni Amatorskiego Ruchu Artystycznego z 1962 r., otrzymała uwagi merytoryczne oraz spotkała się z odmową wydania spektaklu (AIAiEUAM MO 33). Doświadczenie krytyki przez M. Bobrowską mogło być istotnym krokiem w jej rozwoju w dziedzinie tradycyjnej kultury tanecznej. W późniejszych latach stała się osobą, która kładła nacisk na to, aby zespoły uczestniczące w przeglądach prezentowały się w sposób wierny tradycjom i odzwierciedlały charakter regionu, z którego się wywodzą. Pielęgnowała postawę ekspertki i podtrzymywała formalną relację między oceniającym i ocenianym przez surowe opinie i ekspercką ocenę (Dziubata 2023). W swoich notatkach bardzo wyraźnie stosowała język autentyczności (Bendix 1997), nierzadko uznając występy za niezgodne z tradycją, mało autentyczne lub wręcz fatalne. Zwracała uwagę na emisję, efektywność, repertuar, głośność, głos, oddech, tempo, strój, instrumenty, gesty, melodię, czas, śpiew, technikę, dialogi, gwarę, rekwizyty, tekst, taniec, a w przypadku widowisk także scenografię. Dostrzegała inspiracje innymi tradycjami i zapożyczenia międzyregionalne. Występujący przed nią członkowie i członkinie zespołów folklorystycznych zdawali sobie sprawę z powagi sytuacji. Badania przeprowadzone przez K. Dziubatą-Smykowską wśród wielkopolskich zespołów folklorystycznych wykazały, że M. Bobrowska była osobą znaną w środowisku, a jej udział w jury wzbudzał wiele emocji. Przytoczmy kilka przykładów:

Pani Bobrowska to bardzo fajna kobieta, choreograf z Poznania, i ona czuwała nad tymi wszystkimi zespołami (Dziubata 2023: 133).

Chcieli nam zmienić, ale... pani Woźna powiedziała, żeby nie dać sobie zmienić, bo to jest autentyczne, tak jak było (...) Bobrowska potem też powiedziała, że nie, bo to jest z tego regionu, tak pochodzi, tak musi być (Dziubata 2023: 133).

Bobrowska podkreślała właśnie, bo ona wymagała tego, żebyśmy byli takim autentycznym zespołem (Dziubata 2023: 134).

Wiem, że [z Janiną Foltyn] współpracowała (...) Pani Bobrowska. (...) Tak, ona zawsze w tych komisjach była. Nawet nie tylko w Wielkopolsce, tylko tam gdzieś dalej. Wszędzie gdzie jechaliśmy, to ta pani zawsze była (Dziubata 2023: 134).

O, jaka ona była cięta. Oceniała, oceniała. Baliśmy się jej trochę (Dziubata 2023: 134).

11 „Baśń o wędrującej Pyzie” prezentowała 3 obrazy – Kupalnockę na Kurpiach, kulig w wiejskiej chacie i podkoziółek w Wielkopolsce. O ile Kupalnocka i kulig zostały ocenione negatywnie, o tyle podkoziółek oceniono najlepiej. Mimo to uwagi dotyczące dwóch pierwszych części doprowadziły do odrzucenia propozycji wydania widowiska.

3. Kontekst polityczny

M. Bobrowska nie tylko zasiadała w komisjach jury w Polsce, ale także jeździła z zespołami na festiwale, także te zagraniczne. Z dostępnych źródeł w archiwum udało się ustalić, że uczestniczyła z Zespołem „Połoniny” w Targach Wina Rachtinger w Zeltlingen Richtig w Niemczech (ówcześnie Republika Federalna Niemiec) w 1984 r., reprezentując polską kulturę na arenie międzynarodowej. Warto dodać, że na zagraniczne podróże jurorki w okresie PRL-u musiało wyrazić zgodę Ministerstwo Kultury i Sztuki¹², które rekomendowało ją na członkinię jury międzynarodowych festiwali folklorystycznych. Możliwość pełnienia roli jurorki na tego rodzaju wydarzeniach podkreślała jej kompetencje oraz zaufanie, jakim darzyły ją zarówno instytucje krajowe, jak i zagraniczne. Obecność M. Bobrowskiej na międzynarodowych festiwalach i kongresach umożliwiała jej budowanie kontaktów z artystami i organizatorami z różnych krajów, czego przykładem jest liczna korespondencja od przyjaciół z zagranicy.

Scenariusze o tematyce patriotycznej odzwierciedlały specyfikę okresu PRL-u, gdzie kultura pełniła ważną funkcję ideologiczną, wpływając na tożsamość narodową w zgodzie z celami państwa. Twórczość etnochoreografki wpisywała się w ten kontekst, mając zarówno artystyczne, jak i propagandowe znaczenie. Takimi scenariuszami były np.: „Kwiaty polskie” (scenariusz koncertu na XX-lecie PRL z 1965 r., AIAiEUAM S 29) czy „Ojczyzna jest naszym domem” (scenariusz z okazji międzyresortowego kolegium Ministra Oświaty i Wychowania z 1974 r., AIAiEUAM S 53). Zauważalne jest, że charakter scenariuszy był silnie związany z jej działalnością pedagogiczną i miał na celu kształtowanie właściwych postaw wśród młodzieży. Przykładem są widowiska zorganizowane z okazji inauguracji roku szkolnego (np. „Polska – ojczyzna nasza” – scenariusz z okazji inauguracji roku szkolnego 1977/78 w Zespole Szkół Rolniczych w Szamotułach, AIAiEUAM S 222; „Jesteśmy stąd” – koncert na inaugurację roku szkolnego 1980/81 w Szkole Podstawowej nr 41 w Poznaniu, AIAiEUAM S 4) oraz koncerty i spektakle edukacyjne (np. „Nauka i sport ojczyźnie” – ramowy scenariusz widowiska z okazji 25-lecia Szkolnego Związku Sportowego X Liceum Ogólnokształcącego w Poznaniu, AIAiEUAM S 43).

W opinii dotyczącej M. Bobrowskiej, dyrektorka Technikum Odzieżowego w Poznaniu Józefa Minurska opisuje ją jako osobę pracowitą, wykazującą duże zdolności organizacyjne i zaangażowanie ideowo-polityczne, cieszącą się uznaniem władz szkolnych i rodziców, sympatią grona nauczającego i popularnością wśród młodzieży. Jej działalność wpisywała się w polityczny klimat lat 50. XX w., za co zarówno M. Bobrowska, jak i zatrudniającą ją szkoła otrzymywała podziękowania od władz państwowych.

¹² Ministerstwo Kultury i Sztuki w okresie PRL-u pełniło funkcję nadrzędnego organu kontrolującego wyjazdy artystów i osób związanych z kulturą za granicą.

Jak pisze sama dyrektorka: „należy stwierdzić, że ob. Mirosława Deptulanka-Bobrowska jest cenionym pedagogiem i ofiarnym propagatorem działalności kulturalno-oświatowej i wniosła duży wkład pracy dla Polski Ludowej” (AIAiEUAM MO 16).

Podsumowanie

Bogata spuścizna M. Bobrowskiej świadczy o przywiązywaniu przez nią dużej wagi do gromadzenia materiałów przez całą karierę zawodową. Przeglądając jej archiwum, można odnieść wrażenie, że zbierała dokumenty z myślą o ich późniejszym wykorzystaniu.

Obecnie zbiory te stanowią cenne źródło dla badań nad tradycyjnym folklorem muzycznym i tanecznym w Polsce. Zgromadzone przez nią materiały – obejmujące m.in. zapisy regionalnych tańców, teksty pieśni, nuty oraz notatki z kursów i obserwacji terenowych (podzbiór „Regiony”) – mają wysoką wartość zarówno naukową, jak i praktyczną. Mogą zostać wykorzystane w pracy folklorystów, muzykologów i etnomuzykologów, szczególnie ze względu na unikatowe źródła, które nie były dotąd publikowane. Jednocześnie stanowią ważne narzędzie dla praktyków, takich jak choreografowie czy instruktorzy zespołów folklorystycznych, oferując bogaty materiał do rekonstrukcji dawnych form tanecznych oraz ich adaptacji na potrzeby sceniczne. Zasób archiwum dostarcza także informacji o strukturach tańców, stylach wykonawczych i lokalnych wariantach, co czyni go użytecznym w procesie nauczania oraz pracy koncepcyjnej nad programami artystycznymi.

Ponadto zbiory te mają istotne znaczenie dla badań nad strukturą organizacyjną oraz ideologicznym kształtem folkloru w Polsce Ludowej i okresie transformacji ustrojowej. „Korespondencja” i „Notatki”, odzwierciedlają zarówno codzienną praktykę funkcjonowania zespołów ludowych, jak i zmieniające się sposoby postrzegania oraz instytucjonalizacji folkloru. Dokumenty pozwoliły także osadzić działalność M. Bobrowskiej we właściwym kontekście historycznym, wyjaśnić jej postawy i zachowania, a także nadać odpowiedniego znaczenia wytworzonej wiedzy. Spuścizna bardzo dobrze pokazuje ówczesny kontekst społeczno-polityczny i polityczne uwarunkowania folkloryzmu (Dziubata 2023). Stanowi tym samym wartościowe źródło antropologiczne i historyczne, zwłaszcza dla badaczy zajmujących się antropologią polityczną, polityką folkloru, folklorem czy krytycznymi studiami nad dziedzictwem.

W kontekście archiwalnym spuścizna ma wysoką wartość biograficzną. Zróżnicowana dokumentacja nadaje bowiem bardziej osobistego brzmienia tekstom, które pozostawiła po sobie dana osoba. Rzuca także nowe światło na ich ugruntowany wizerunek. W przypadku M. Bobrowskiej był to portret osoby dość surowej w swoich ocenach, od której zależało „być albo nie być” zespołów folklorystycznych. Bogate materiały prywatne ukazały nie tylko zaplecze jej pracy, lecz także charakter i relacje z innymi ludźmi, zwłaszcza na początku kariery zawodowej.

Bibliografia

- Bendix, R. (1997). *In search of authenticity. The formation of folklore studies*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Brzezińska, A.W., Kulka, P. (2019). *Mirosława Teresa Bobrowska (1932–2017)*. W: K. Ceklarz, A. Spiss, J. Święch (red.), *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. T. 5 (s. 6–8). Kraków: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.
- Buchowski, M. (1990). Lubomira Maria Bobrowska. *Lud*, 73, 347–349.
- Dąbrowska, G. (2005). *Taniec w polskiej tradycji. Leksykon*. Warszawa: Wydawnictwo Muza.
- Dziubata, K. (2023). *Dla nas to jest świętość. Folklorizm jako forma ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Fatyga, B., Michalski, R. (red.) (2014). *Kultura ludowa. Teorie, praktyki, polityki*. Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.
- Kabat, I. (2014). Archiwum IEiAK. W: *Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty*. Pozyskano z: <http://cyfrowearchiwum.amu.edu.pl/page/archiwum-ieiak>.
- Laboga, A., Orlik, T. (1967). Laureaci Nagród Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego w dziedzinie upowszechniania kultury za rok 1966. *Kronika Miasta Poznania*, 1(36), 99–120.
- Stanisz, A. (2019). Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty, czyli otwarta etnografia. *Kultura i Społeczeństwo*, 63, 133–141. DOI: <https://doi.org/10.35757/KiS.2019.63.1.12>.
- Śliwa, L. (2004). Nasze Oskary. *Zbąszczyńianin. Pismo obywatelskie*, 11(117), 12.
- Wiśniewski, B. (1953). Praca pozalekcyjna w szkolnictwie zawodowym. *Szkoła Zawodowa. Organ Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego i Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego*, 13/14(67/68), 40–43.

Archiwalia

- (AIAiEUAM) Archiwum Instytutu Antropologii i Etnologii UAM w Poznaniu, Zbiory Mirosławy Bobrowskiej
- AIAiEUAM MO 1, 8, 16, 17, 33, 38, 42, 43: Podzbiór „Materiały osobiste”, poz. 1, 8, 16, 17, 33, 38, 42, 43.
- AIAiEUAM N 1, 2, 8, 9, 11, 26: Podzbiór „Notatki”, poz. 1, 2, 8, 9, 11, 26.
- AIAiEUAM S 4, 29, 43, 53, 222: Podzbiór „Scenariusze”, poz. 4, 29, 43, 53, 222.
- AIAiEUAM P 20: Podzbiór „Prowadzone kursy i zajęcia”, poz. 20.

Streszczenie

Artykuł stanowi omówienie zawartości zbioru niepublikowanych zawodowych i prywatnych materiałów należących do etnochoreografki Mirosławy Bobrowskiej, przejętego przez Instytut Antropologii i Etnologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tekst przedstawia proces archiwizacji spuścizny, jej wartość ze wskazaniem najbardziej interesujących pozycji oraz możliwe sposoby jej wykorzystania.

Słowa kluczowe: Wielkopolska, Poznań, archiwum, spuścizna, folklor taneczny, etnochoreografia, etnochoreologia, Polska Rzeczpospolita Ludowa, Mirosława Bobrowska

Summary

The article discusses the contents of a collection of unpublished professional and private materials belonging to ethno-choreographer Mirosława Bobrowska, acquired by the Institute of Anthropology and Ethnology at Adam Mickiewicz University in Poznań. The text presents the process of archiving the legacy, outlines its contents with an indication of the most interesting items, and suggests possible ways of utilizing the materials.

Keywords: Greater Poland, Poznań, archive, legacy, dance folklore, ethnochoreography, ethnochoreology, People's Republic of Poland, Mirosława Bobrowska

Translated by Authors